Orhan Dragaš
Ukrajina – zločin bez kazne

Orhan Dragaš
Ukrajina – zločin bez kazne

Izdavač
Međunarodni institut za bezbednost Beograd
www.isi-see.org

Urednik
Ivan Cvejić

Predgovor
Prof. Dr Nikola Samardžić*

Recenzent
Prof. Dr Zoran Dragišić

Priprema za štampu
BIT, Valjevo

Tiraž
5.000

Štampa
„Topalović" Valjevo

ISBN 978-86-89899-07-8

**Predgovor prof. dr Nikole Samardžića nastao je iz rada na projektu Evropske unije Horizon 2020, na programu istraživanja i inovacije br. 822682. Odražava samo stavove i tumačenja autora. Agencija Evropske unije nije odgovorna za bilo koju prenetu informaciju.*

Orhan Dragaš

UKRAJINA – ZLOČIN BEZ KAZNE

Beograd, 2025

Izvod iz recenzije

Knjiga dr Orhana Dragaša „Ukrajina - Zločin bez kazne“, je treća zbirka kolumni koju je autor, nakon knjiga „Kraj ruskog sveta“ i „Rusija - od propale do odmetničke države“, posvetio brutalnoj ruskoj agresiji na Ukrajinu. Knjiga koja je pred nama je zbirka kolumni koja pokriva period od avgusta 2023. do danas, koji u mnogim svojim aspektima predstavlja jedno od najgorih razdoblja ovoga rata. Period koji autor obrađuje obeležen je katastrofalnim moralnim posrnućem čovečanstva, koje nije ni znalo ni želelo da zaustavi jezive zločine koje je režim Vladimira Putina počinio nad civilnim stanovništvom Ukrajine.

Dr Orhan Dragaš se ovom knjigom nametnuo kao najozbiljniji hroničar ruskog zločina nad narodom Ukrajine. Međutim, dr Dragaš se ne bavi pukim beleženjem događaja kako su se hronološki redali, već ozbiljno analizira uzroke koji su doveli do takvih događaja, predviđa posledice koje će događaji izazvati i kao stručnjak za međunarodnu bezbednost i međunarodne odnose daje predloge konkretnih političkih, bezbednosnih, vojnih, medijskih, finansijskih i drugih mera koje civilizovano čovečanstvo treba da preduzme protiv varvarskog režima u Kremlju.

Predviđanja posledica događaja koje autor u svojim kolumnama, veoma hrabro i direktno navodi, pokazala su se zapanjujuće tačnim. Svaka kolumna koju je autor napisao predstavlja direktnu moralnu osudu, ne Vladimira Putina i njegovih zločinaca, jer su oni odavno prešli sa druge strane morala, već licemerja onog dela sveta koji smo do sada nazivali „slobodnim“, „demokratskim“ i „civilizovanim“, koji je svojim kukavičlukom i direktnom kolaboracijom sa Putinom svakim danom dovodio Ukrajinu u sve težu poziciju i ponižtavao rezultate herojske borbe ukrajinskog naroda.

Posebno mračan trenutak razdoblja koje obrađuje autor je povratak Donalda Trampa u Belu kuću. Od prvog dana novog Trampovog mandata, autor nemilosrdno secira njegove iracionalne, štetne i često podle poteze prema Ukrajini. Bez ustručavanja, što smo navikli od dr Dragaša, potezi Donalda Trampa nazivaju se pravim imenima. Autor se ne ograničava samo na analizu Trampove politike prema Ukrajini, već čitaocima nudi dublju analizu posledica koja će tako iracionalna, sebična i kvazi pragmatična politika imati na globalne odnose. Trampove tragikomične izjave i potezi iz prvih dana mandata ozbiljno su narušile evroatlantske odnose i dovele u pitanje ulogu SAD, kao globalnog lidera slobodnog sveta i ključnog stuba međunarodne bezbednosti. Novu realnost, čija je posledica Donald Tramp, autor nemilosrdno dekonstruiše, ukazujući da je potpuni gubitak moralnog kompasa i odustajanje od vrednosti na kojima je sazdana savremena civilizacija, osnovna odlika trenutka u kome živimo. U svom prepoznatljivom stilu, dr Dragaš ne dozvoljava da se različiti eufemizmi, koji bi ublažili pravo značenje nemoralnog i kukavičkog odnosa prema Ukrajini, uvuku u svakodnevni politički rečnik.

Novu knjigu dr Orhana Dragaša, karakteriše prefinjen stil, jasan jezik, oštra analiza… sve ono na šta nas je autor navikao u svojim prethodnim delima. Njegova precizna predviđanja, koja bez ustručavanja iznosi u svojim tekstovima, čitaoca mogu da uplaše, ali i nateraju na razmišljanje, što čini najveću vrednost dela koje se nalazi pred nama.

U Beogradu, april 2025.

Prof. Dr Zoran Dragišić
redovni profesor Fakulteta bezbednosti,
Univerziteta u Beogradu

Predgovor

Sudbina Ukrajine prioritet je evropske civilizacije i njen etički imperativ. Na ovim stranicama zabeležena je hronika jedne tragične svakodnevice, u usamljenom pokušaju da se srpska kultura, koja je u najprizemnijem stanju ikad, suoči s poreklom i posledicama konsenzualne podrške agresiji i njenom razlogu. Zvanični stavovi Rusije i Srbije, pre svega u odnosu na susede, „Ruski svet" i „Srpski svet" su paradigme povezane u svojoj uzajamnosti. Za njihove namere i smisao isteklo je vreme koje bi podnosilo relativizacije.

Savremena Rusija i savremena Srbija nastale su iz dva slična i bliska procesa, raspada Sovjetskog Saveza, i raspada Jugoslavije. Povodeći se za Rusijom, Srbija je pokušala da dominira značajnim ostatkom jugoslovenske teritorije. Njenom putanjom, ne obazirući se na žrtve, niti na haške presude, Rusija je krenula upravo od poslednjih dana režima Slobodana Miloševića, kad je Vladimir Putin došao na vlast tiho, i preuzimao je postupno. Postao je 1998. načelnik FSB, službe koja je nasledila sovjetski KGB, u leto 1999. Boris Jeljcin imenovao ga je premijerom kad je Rusija već zauzela neprijateljski stav protiv Zapada tokom NATO intervencije u Srbiji i Crnoj Gori, i u bezizlazu iz zločina počinjenih u Čečeniji. Jeljcin je krajem godine podneo ostavku, a Putin preuzeo njegovu dužnost, koju je potvrdio na izborima 2000, da bi 2004. bio izabran drugi put. Dok se osvrtao na navodna poniženja kojima je Rusija bila izložena u odnosima sa Zapadom nakon raspada Sovjetskog Saveza, Putin je oživeo pretenzije imperijalne Rusije, da ovlada Baltikom i svojim zacrtanim interesnim sferama na Crnom moru i u ostatku bivše Jugoslavije, time i izlaskom na Sredozemlje. Rusija nije bila spremna da prihvati logiku globalizacije, da slobodna trgovina podrazumeva slobodnu plovidbu, i svaka njena namera ostala je imperijal-

na i u banalnoj recenziji. Putin je oživeo i sovjetsko nasleđe odbacivanjem predstavničke demokratije i koncepta ljudskih prava i sloboda u institucionalnoj jednakosti, i povratkom na sovjetsku hladnoratovsku doktrinu.

Putin je od dolaska na vlast donosio odluke koje se nisu preispitivale. Institucije su ih samo potvrđivale. Fascinirao je zapadni svet autoritetom koji se ne dovodi u pitanje, isti svet čiju demokratiju i slobode prezire. Povratkom na sovjetski kurs zaradio je podršku levice, i postao svetski lider svake ekstremne desnice. Petina birača u Nemačkoj podržava naciste, pretežno poreklom iz sovjetskog lagera.

Već u toku prvih pet Putinovih godina na vlasti, 2000-2004, primećen je globalni zamor od demokratije. Globalizacija je dala legitimitet totalitarnim režimima spremnim da slobodno trguju, internet je nudio relativizacije, poluistine, laži, teorije zavere. Zapadna demokratija je pred naglim izazovima ostala preterano složena, spora, neodlučna. Zapad nije upravljao krizama u smislu šansi koje su jedina alternativa trenutnoj slabosti, i u tom smislu je svaku krizu - finansijska 2008, ukrajinska 2014, migrantska 2015, Bregzit i Tramp 2016 - Zapad isporučivao Putinu.

Od Putinovog dolaska na vlast, a naročito od velikog EU-NATO proširenja na istočnu Evropu 2004, Rusija je postavila tri tačke strateškog pritiska: Baltik, Ukrajina, Zapadni Balkan. NATO je zaštitio istočnu Evropu i baltičke države. Zapad je Gruziju 2008, pa Ukrajinu 2014, prepustio ruskoj agresiji, ustuknuvši pred ruskim pretnjama nuklearnim oružjem, i pred potrebom evropskih ekonomija za jeftinim energentima.

Ukrajinska revolucija Majdan za Kremlj je bila nepodnošljiva. Sloboda Ukrajine, da se opredeli za Evropu i demokratiju, verovatno tim redosledom, za Putina je bila lično poniženje. Rusija nije podnosila da ima proevropski demokratski režim na teritoriji koju tradicionalno smatra svojom. Štaviše je

tvrdila da su SAD tokom pregovora o ujedinjenju dve Nemačke, 1990, navodno usmeno obećale Sovjetima da neće širiti NATO. Bila je to samo jedna u nizu neistina, naprotiv, Varšavski pakt i Sovjetski Savez bili su realnost pred kojom NATO proširenje (krenulo značajno docnije) nije bilo na dnevnom redu. SAD su učinile sve da Rusija podigne institucije i pokrene ekonomiju. Upravo zahvaljujući američkom zalaganju, Rusija je tokom devedesetih od Međunarodnog monetarnog fonda povukla 20 milijardi dolara kredita. Uz podršku SAD i Britanije, Rusija je 1994. potpisala Budimpeštanski memorandum kojim je nuklearno naoružanje Ukrajine i Belorusije pripalo Rusiji u zamenu za priznanje nepovredivosti svojih granica. Mada nije ispunjavala kriterijume ekonomske i sistemske izvrsnosti, Ruska Federacija je 1998. ušla u sastav G7, grupacije najmoćnijih industrijalizovanih država sveta, koja je tako postala G8. Od početaka finansijske i ekonomske krize 2008, Rusija je imala podršku EU. Francuska i Nemačka su, u nameri da ne uvrede Rusiju, tada odbacile svaku mogućnost da Ukrajina i Gruzija uđu u NATO. Rusija i NATO su već 1991. uspostavile prvo strateško partnerstvo, i Rusija se 1994. pridružila programu Partnerstvo za mir. Daleko od poniženja, na koje se pozivao Putin, kako bi prikrio stvarne namere, Rusija je uživala tretman jednakosti i uvažavanja, na svakoj od bitnih tačaka i nezasluženo.

Odgovorivši na Majdan, pobunu koja je otvorila evropsko opredeljenje, Putin je 2014. odlučio da okupira Donbas i anektira Krim uveren da SAD ostaju bez strateškog autoriteta. Samo devet meseci nakon preuzimanja dužnosti, predsednik SAD Barak Obama nagrađen je Nobelovom nagradom za mir, sa obrazloženjem da je kreirao novu klimu na međunarodnoj sceni i pomogao povratak multilateralne diplomatije. Za sve koji su se dobro sećali Hladnog rata, i bili uvereni da Rusija neće odustati od imperijalizma i obnove sovjetske

moći, odluka je mogla delovati neozbiljno. Obama je u Evropi visoko poštovan, ali je poverenje, ispostavilo se, bilo bez osnova. Obama nije bio u stanju da odgovori na svetske izazove, delom ga nisu interesovali, delom ih nije razumeo. Njegov pacifizam otvorio je prostor novim pokoljima na Bliskom istoku, Sirija, Irak, Avganistan. Putinu je kukavički prepustio navodno uništavanje sirijskog hemijskog naoružanja. Američka intervencija u Iraku 2003. takođe je zapostavila Siriju kao centralu terora i terorizma, a Asadov režim kao model svakoga sličnog, i Putinovog. Putin se oslonio upravo na Obamin stvarni karakter, i sposobnosti. Napao je Ukrajinu 2014, a 2015. otvoreno ušao u sirijski rat na Asadovoj strani i izazvao migrantsku krizu u Evropi. Zatim je, 2016, zahvaljujući manipulacijama ruskih službi i njihovom uticaju na društvene mreže i konzervativne medije, na američkim izborima pobedio Donald Tramp. Britanija je donela nepromišljenu, duboko pogrešnu odluku o Bregzitu. Putina štaviše nije omeo Trampov poraz na narednim izborima. Novi američki predsednik Džo Bajden bio je star (rođen 1942), i proglašen pobednikom u haotičnim uslovima. Potpredsednik predsednika Obame, Bajden je za Putina bio dovoljno neodlučan i slab, a administracija jednako osujećena, nevoljna i nesposobna da pravovremeno i snažno odgovori. Putin je računao i na Lukašenka, koji je poražen na izborima 2020, i opstao samo zahvaljujući ruskoj agenturi. SAD su u leto 2021. prepustile Avganistan talibanima. Bila je to za Putina nova potvrda američkog propadanja. Jedna od epizoda koja ga je dodatno ohrabrila bilo je ponašanje Kine koja je preuzela Hong Kong pogazivši sve dogovore. Putin je osnovano očekivao Trampov povratak. Ušao je duboko u strukturu Kongresa i Senata, ovladao uticajnim medijima, trećinu Amerike zatrovao teorijama zavera, poluistinama i ludostima svih vrsta.

Invazija na Ukrajinu 24. februara 2022. bila je operacija „denacifikacije“ susedne „bratske zemlje”, nepravedno odvojene od svoje prirodne matice. Ruska propaganda takođe je tvrdila da je neophodno prvo napasti da bi se sprečila neminovna invazija kojom preti NATO, čija je Ukrajina vazalna teritorija. Takođe, hapšenje „narkomana“ na vlasti u Kijevu, posebno predsednika Volodimira Zelenskog.

Evropa je bila bespomoćna. Putin njene eventualne odgovore nije uzimao u obzir. Umela je da odgovori samo sankcijama, koje je Putin prezreo.

Evropska unija u osnovi nije dizajnirana za strateške odgovore. Formirana je u ugodnijem vremenu Fukujaminog „kraja istorije“, kad se verovalo da je liberalna demokratija logično i jedino ishodište društvenih preobražaja, onih koje je pokrenuo pad Berlinskog zida. Putin je Evropsku uniju odbacio zahvaljujući svojim, ujedno, najboljim i najgorim osobinama. Putin je predator i serijski ubica. Putinova očigledna lična tupavost, on je sopstvena karikatura, zavarala je sve koji su potcenili sposobnost Rusije da kontaminira zapadni svet operacijama obmanjivanja, relativizacija, zastrašivanja. I dok je diplomatskim manevrima kupovao vreme, i pripremao se za invaziju, njegovi sagovornici su bili samo NATO ili SAD, nikad Evropa, koja je za njega simbol dekadencije, nesposobne da pogleda smrti u lice. Putinov mentalni konstrukt u međuvremenu se spustio na animalne premise suočavanjem sa starenjem i pandemijom. Možda se vratio na frustracije iz mladosti, kad se trudio da se nametne za kolovođu lokalne bande. Uvek je igrao bizarnu ulogu dominantnog mužjaka. Oživeo je kulturu Gulaga kojim je upravljao sistem „dominantne dominacije“ koji su zatvorenici prihvatili jedni druge kažnjavajući, kako bi preživeli. Putin je sistem preneo na rusko društvo. Na vrhu zločinačke oligarhije, za sebe je izabrao ulogu tek povremeno vidljivog upravnika logora. Kažnjeni-

cima, svima ostalim, prepustio je dužnosti čuvara, žrtve, doušnika i dželata, svakome prema sposobnostima, ili zasluzi.

Otpor koji je Ukrajina pružila od prvih dana, kad je već bila otpisana, iznenadio je Putina. Ukrajina je podsetila upravo na evropske ideje slobode i otpora totalitarizmu koje je sama Evropa, uljuljkana u blagostanju, zaboravila. Samožrtvovanje Ukrajine u stvari je neopisivo. Otpor je bio inteligentan, maštovit, ingeniozan, ne samo neustrašiv. Otpor na koji Putin nije računao, snaga koju je prezirao, koju ne razume, postala je horizontalna mreža ukrajinskog društva koja je odbranu disperzirala tako da njena struktura, i principi, ne zavise ni od jedne pojedinačne ličnosti, ni od samoga predsednika Zelenskog koji je na sebe preuzeo teret odbrane bez kompromisa. Taj dubinski otpor razgolitio je, demontirao suštinu agresora i agresije, pre svega istorijski kod, tu paranoidnu opsesiju navodne nadmoći ruske kulture, i kontinuitet militantnog, isključivog marksizma-lenjinizma koji je očuvao feudalnu vertikalu povlašćenih bojara i rezigniranih mužika.

Ukrajinu su, od totalne katastrofe, zaštitile i dve posebne okolnosti. Prva, Putin je, makar privremeno, vratio Rusiju u srce strateških prioriteta SAD. Od početka ruske agresije, Ukrajina i Evropa raspolagale su američkim bezbednosnim štitom, Ukrajina da uspostavi sistem otpora, Evropa da presabere svoju spoljnu i bezbednosnu politiku. Druga važna promena, bio je verovatno neočekivan odgovor turskog predsednika Redžepa Tajipa Erdogana, koji je bio dobro upućen u malignu ulogu Rusije i Sirije u regionu, i bio prinuđen da se suoči s ruskom pretnjom Moreuzima - Turska je još 2019. ponudila Ukrajini dron Bajraktar, strahovito oružje, „zvezda dronova". Zatim je krenula zajednička proizvodnja dronova novije generacije. Prvi put je Zapad imao koristi od kiparske paradigme, samo s druge strane. Kremlj je morao da razume, da su neke uloge zamenjene.

Napadom na Ukrajinu Putin je pokušao da vrati klatno na drugu stranu, nakon velikog EU i NATO proširenja 2004-2020, kad se istočna Evropa pridružila zapadnom svetu. Ulazak u EU otvorio je perspektive dinamičnog razvoja, a ulazak u NATO davao garancije članom 5 (svi za jednog, jedan za sve), pre svega u odnosu na buduće ruske aspiracije. Zapadni Balkan, bivša Jugoslavija sa Albanijom, sa izlaskom na Sredozemno more, nije u potpunosti integrisan, čime je Putin ostvario još jednu korisnu protivtežu, na štetu Ukrajine. Nemačka je odustala od pacifizma i počela da se ponovo naoružava. EU je politička zajednica okupljena oko vrednosti slobodne trgovine, demokratije, vladavine prava, i Putin nije očekivao da će se ona upustiti u oslobađanje od ruskog energetskog uticaja, koji je podrazumevao ekonomsku i političku korupciju. Ali je, pred Putinovom agresijom, nestala Višegradska grupa koja je u prethodnim godinama potkopavala evropsko političko i strateško jedinstvo. Samo su Mađarska i Slovačka ostale na margini dogovora o novoj političkoj, strateškoj i vrednosnoj zajednici.

Vođen sovjetskim iskustvom, Putin je legitimitet potražio u „trećem svetu", u Africi, Centralnoj Aziji, Latinskoj Americi i na Bliskom istoku. (Slično tome postupao je jugoslovenski lider Josip Broz Tito koji nije imao nameru da pristupi zajednici evropskih ekonomija.) Smatrao je, da nije izolovan, da je veći deo „sveta" uz njega.

U svetskim okvirima, otvoreno je i pitanje upotrebe nuklearnog naoružanja protiv „zapadnih degenerika" (Vladimir Žirinovski). Rusija je 2014. ušla u Ukrajinu uverena da će NATO ostati uzdržan pred nuklearnom pretnjom. Zatim je krenula da pokorava osvojene oblasti, rusifikacija umova, podela pasoša, uvođenje u ruski platni promet (Srbija je jedina u regionu upravo ostala izvan evropskog sistema plaćanja SEPA). Krim je anektiran zahvaljujući referendumu u

sovjetskom stilu (biračka mesta su kontrolisali neobeleženi ruski specijalci). Kremlj je učinio isto u četiri oblasti istočne Ukrajine, Lugansk, Donjeck, Zaporožje i Herson. Svaki pokušaj Ukrajine da vrati teritorije, svaka NATO intervencija, sudarili bi se s ruskom nuklearnom doktrinom. U tom trenutku je sukob u Ukrajini zamrznut (slično je postupala Srbija, uz sve vidljiviju podršku ruske agenture, u BiH, Crnoj Gori, na Kosovu).

Ni u krizama Hladnog rata sovjetski lideri nisu neposredno pretili nuklearnom apokalipsom (iako je ta tema otvorena tokom kubanske krize 1962). Putinovi mediji najavljuju da će ruski nuklearni projektili pogoditi Berlin ili Pariz za dva ili tri minuta, da će London (gde su Putinovi oligarsi sakrili opljačkani kapital) nestati za sekundu. U lokaciji Černobila (nuklearna elektrana u kojoj se odigrao incident 1986), ruska vojska je okupirala „crvenu šumu", ultra radioaktivno područje u kojem su borovi promenili boju pod uticajem zračenja, bez zaštitnih odela, kopali rovove, lovili divlje životinje. Nuklearka u Zaporožju deo je paketa ruskih ucena nuklearnom katastrofom.

Na terenu, ruske trupe često su neorganizovana, neobuzdana rulja. U nekoliko gradova na severu Ukrajine ruski vojnici su silovali, mučili i streljali civile, bespomoćna ljudska bića, žene i starce. Verovali su da su masakrirali „naciste" Ukrajince, „ne-muškarce". Putin je naciju sabio u plemensku zajednicu koja oslobađa primarnu, atavističku antropologiju.

U prvim danima napada na Ukrajinu bili su jasni Putinovi strateški ciljevi i ontološke namere. Da zauzme Kijev, tu prvu Rusiju iz daleke prošlosti. Da osigura neposrednu vlast nad Donbasom. Da obezbedi Krim s kopnene strane, zaposedajući celu ukrajinsku obalu Azova i Crnog mora. Da izbriše svaku posebnost, državnost, suverenitet i identitet Ukrajine. Nastavio je da preti Moldaviji, baltičkim republikama i Polj-

skoj, i održava stanje napetosti i omraza u bivšoj Jugoslaviji, potpirujući identitetske sukobe. Uveren da je NATO slab, i da neće odgovarati, Putin je bio siguran, da će brzo i bezbedno postaviti marionetsku vladu u Kijevu, i nastaviti da lomi zapadno jedinstvo. Umesto u Kijevu, postavio je marionetsku vladu u Vašingtonu. Trampovim povratkom 2025. NATO je prestao da postoji u svojoj izvornoj strukturi i nameni.

Era srećne globalizacije se bliži kraju. Evropski narodi otkrivaju u kojoj meri njihovo domaće blagostanje zavisi od ruskog totalitarnog režima. Svet je u najdubljoj neizvesnosti, ikad. Do nedavno je Putin bio najveća pretnja svetskom miru, u ovom trenutku, to je Donald Tramp, koji preuzima institucije i ustavni poredak, i preti američkim saveznicima. Verovatno će samo rivalstvo SAD i Kine biti činilac ravnoteže, ali ne obavezno u odnosima Rusije sa Ukrajinom i Evropom. Ukrajina je, za Kinu, presedan koji se, odnosi na Tajvan, pošto je okupirala Hong Kong. Kina se nada da će jednog dana moći da kupi Rusiju, da se domogne njenih energenata i ruda, ali se privremeno održava razumevanje između dva suseda koji dele istu totalitarnu suštinu, kult ličnosti, doživotno predsedništvo, nedostatak demokratskih prava, bez slobodnih izbora, kontrola nad svim aspektima života građana, logori za deportaciju, prevaspitavanje i brutalno kažnjavanje. Kisindžerova kineska paradigma sad je postavljena naopako. Neintegrisan i zbunjen u prostranstvu američkih sloboda, Kisindžer je ionako sve radio naopako, ali je potreba za novom ravnotežom očigledna. Jedan od Putinovih uspeha, bio je da Evropi potroši i pamet i vreme.

Nastupilo je vreme neizvesnosti čija je jedina naročita vrednost u sužavanju prostora za relativizacije. Česta su podsećanja, kako je zapadni svet dočekao kraj tridesetih godina XX veka neopredeljen u odnosu na opasnost koja je bila neposredna i očigledna. Orhan Dragaš je u svojoj hronici ko-

lumni koje su od 20. jula 2022. objavljivali Kyiv Post, The National Interest, Euractiv, The Jerusalem Post, The National Journal, WSJ, CEPA...potvrdio da su nijanse izbledele, i kad bi ostavio mogućnost, da postoje. Odlično poznavanje problematike, jasnoća stavova koji se odnose na suštinu, humanost i empatija, sve je uključeno u odluku autora da se postavi u opoziciji domaćoj entropiji koja je sistemska, pred konsenzusom o načelnom saučestvovanju u ruskoj agresiji koja je najdublje potonuće od početka devedesetih. Pokušaj da se intelektualnom regresijom poniš̌te etički deficiti i zaleče gubitničke frustracije nije prvi u srpskoj politici i kulturi, ali pred odbranom Ukrajine od agresije, i ideje, taj odgovor na razum i prosvećenost gubi i svoj prividni smisao.

Prof. Dr Nikola Samardžić,
redovni profesor na Filozofskom fakuletu,
Univerziteta u Beogradu

Uvodna reč autora

Objavljujem treću knjigu o istoj temi, iako sam se nadao da neće biti potrebe za njom. Da će se razum, pravda i politička odgovornost evropskih i svetskih lidera konačno usaglasiti i da će zločin u Ukrajini biti kažnjen onako kako svet sa zdravim moralnim refleksom očekuje.

Rat koji je Rusija započela agresijom na Ukrajinu u februaru 2022. godine traje i dalje. Razaranja, masovna ubistva, silovanja, deportacije dece, iscrpljujuća opsada gradova – sve se to odvija pred očima sveta. A svet... ćuti. Ili, još gore, zauzima ambivalentan stav koji se graniči sa neizrečenom podrškom.

Ova knjiga je nastavak mog istraživačkog niza, započetog knjigama „Kraj ruskog sveta" i „Rusija – od propale do odmetničke države". U njima sam detaljno analizirao rusku agresiju na Ukrajinu, njene istorijske, političke i društvene uzroke, kao i pogubne posledice ne samo za Ukrajinu, već i za Rusiju, Balkan, Evropu i ceo svet. Ta analiza se, nažalost, nastavlja i danas.

Zato sam u uvod ovog izdanja uvrstio detaljnu hronologiju ključnih događaja koji su prethodili invaziji iz februara 2022. godine. Ona jasno pokazuje da rat nije izbio iznenada, već je deceniju unazad pripreman kroz sistematsku agresiju i destabilizaciju Ukrajine. Ta dokumentovana geneza rata služi da raskrinka mit o „iznenadnoj krizi" i da čitaocu omogući dublje razumevanje kako je zločin planiran, tolerisan i, na kraju, sproveden. Svaki navedeni datum u toj hronologiji je ujedno i optužnica protiv sveta koji je gledao – i ćutao.

I dalje se bavim pitanjem zašto se ovaj rat dogodio i zašto traje. Kako je moguće da nakon toliko očiglednih zločina, jasno dokumentovanih i analiziranih, svet još uvek nema hrabrosti da podvuče crtu i kazni agresora? Kako je moguće da zapadne sile, koje se ponose svojim vrednostima, okreću glavu od očiglednog zločina i nastavljaju da balansiraju izme-

đu osuda i ekonomske saradnje sa režimom koji je evropski kontinent gurnuo u krvavi haos?

Postavlja se pitanje – da li svet zaista želi da zaustavi ovaj rat? Ili su reči o podršci Ukrajini samo prazni eho u beskonačnoj političkoj igri u kojoj ekonomija i trgovina još uvek imaju veći značaj od ljudskih života? Možda je problem u tome što su se mnogi odrekli moralnih principa u zamenu za privid stabilnosti i lažnu sigurnost, dok žrtve padaju i dalje, svakodnevno.

Ova zbirka kolumni pokriva period od avgusta 2023. do danas. Ona beleži ključne događaje u vezi sa ruskom agresijom na Ukrajinu, ali i nešto daleko ozbiljnije – dokumentuje licemerje velikog dela međunarodne zajednice.

Dok Vladimir Putin i njegova ratna mašinerija i dalje brutalno razaraju Ukrajinu, deo zapadnih političara nastoji da redefiniše svoje interese, balansirajući između ekonomskih pritisaka i povremenih osuda.

Zapad je imao šansu da pokaže odlučnost. Umesto toga, pokazao je slabost. Političari su se utrkivali u izjavama solidarnosti sa Ukrajinom, dok su u isto vreme tražili načine da održe pragmatične odnose sa Rusijom.

Ali poseban fenomen današnjeg trenutka predstavlja Donald Tramp, predsednik Sjedinjenih Američkih Država. Njegova politika prema Rusiji i Ukrajini nije ništa drugo do groteskni povratak u doba kada se zločini amnestiraju zbog političke koristi. Njegovi javni istupi u kojima relativizuje ruske zločine, poziva na pregovore i nameće Ukrajini da pravi bolne ustupke agresoru, predstavljaju istorijsku sramotu za Sjedinjene Države i poražavajuću izdaju svih principa na kojima je izgrađen slobodni svet.

Tramp nije slučajni prolaznik na političkoj sceni. On je predsednik zemlje koja bi morala biti stožer međunarodnog prava i ljudskih prava. A on bira da bude advokat ruskog režima, iz svojih ličnih interesa, političkih ambicija i ignorant-

skog pragmatizma. I dok se Ukrajina bori za opstanak, Tramp šuruje sa onima koji je ubijaju.

Ali nije samo Tramp odgovoran. Cela plejada zapadnih lidera nastavlja da povlađuje Rusiji iz straha, koristoljublja ili geopolitičkog kukavičluka. Oni se i dalje prave da veruju da će sa Rusijom moći da pregovaraju, da će naći zajednički jezik sa režimom koji je rat i razaranje postavio kao osnovu svoje politike.

U međuvremenu, Ukrajina i njen narod prolaze kroz pakao kakav Evropa nije videla od Drugog svetskog rata. I sve to se dešava u eri kada bi ljudska prava, demokratija i vladavina zakona trebalo da budu neupitni temelji savremenog društva.

Naslov ove knjige, „Ukrajina – Zločin bez kazne", nije tek puka retorička figura. On predstavlja poražavajuću stvarnost u kojoj zločin traje i ostaje nekažnjen, dok se svet koleba između povika za pravdom i cinične pragmatičnosti.

Možda će ovi tekstovi u jednom trenutku poslužiti kao zapis onoga što se zaista dogodilo. Kao svedočanstvo o vremenu kada je svet imao priliku da stane na pravu stranu istorije, ali je umesto toga odabrao da kalkuliše, da okleva i da izdaje svoje principe zarad ekonomske koristi i političke trgovine.

Ovo je, pre svega, knjiga o istini. O surovosti zločina i sramoti onih koji ga prećutno tolerišu. O moralu koji se gubi negde između međunarodnih samita i diplomatskih kompromisa.

Istorija će, kao i uvek, doneti svoj sud. Moj zadatak je da u ovom trenutku dokumentujem istinu, bez obzira koliko ona bila mračna i bolna.

Ako išta ostane zapisano posle svega ovoga, neka to bude jasna poruka onima koji su imali moć da kazne zločin, ali su odabrali da ne učine ništa.

Beograd, april 2025.

Dr Orhan Dragaš

Kako je počelo:
Priprema invazije (2013-2022)

Uvod u rat (2013–2022)

Ova hronologija najvažnijih događaja tokom decenije uoči rata je dokaz – precizan i jasan – kako je Ruska Federacija, korak po korak, planirala, podsticala i sprovela brutalnu agresiju na Ukrajinu. Uvrstio sam je u uvod ove knjige jer ona raskrinkava narativ o „iznenadnoj krizi". Ovaj sled događaja pokazuje kako je zločin pripreman godinama – uz ćutanje, kolebanje i često saučesništvo međunarodne zajednice. Svaka tačka u ovom pregledu je rana na telu međunarodnog prava.

Novembar 2013 – Februar 2014: Evromajdan i pad Janukoviča

Viktor Janukovič odbija Sporazum sa EU. Protesti Ukrajinaca prerastaju u opšti ustanak. Posebno značajna bila je 'krvava nedelja' u februaru, kada su snajperisti pucali u masu. Više od 100 ubijenih civila nazvani su 'Nebeska stotina'. Usledio je politički kolaps režima u Kijevu.

Mart 2014: Aneksija Krima

Rusija koristi haos u Kijevu za brzu vojnu operaciju. Pripadnici ruskih snaga bez oznaka – tzv. 'neoznačeni vojnici' – zauzimaju strateške tačke na Krimu. Organizovan je referendum bez međunarodnog nadzora, uz masovno kršenje međunarodnog prava. Aneksija se dogodila uz minimum međunarodnog otpora.

April – Avgust 2014: Rat u Donbasu i obaranje malezijskog aviona

Proruski pobunjenici formiraju paradržave Donjeck i Lugansk. Borbe eskaliraju u tim oblastima istočne Ukrajine. U julu, raketa koju su ispalile ruske snage oborila je malezijski civilni avion na letu MH17 kada je poginulo 298 ljudi, među njima i deca. Istrage i suđenja potvrdili su odgovornost proruskih snaga. Bio je to zločin koji je potvrdio da sukob nije lokalni, već deo šireg imperijalnog projekta.

Septembar 2014 – Februar 2015: Minski sporazumi i zamrznuti sukob

Minski sporazumi, pod pokroviteljstvom OEBS-a, predviđaju prekid vatre, ali borbe ne prestaju. Rusija koristi sporazume da legalizuje prisustvo separatista na istoku Ukrajine, dok Ukrajina gubi institucionalnu kontrolu nad Donbasom. Sporazumi postaju politička klopka za Kijev dok ih Moskva koristi za zamrzavanje sukoba i učvršćivanje svog uticaja.

2015–2018: Intenziviranje hibridnog rata

Ruski sajber napadi na elektroenergetski sistem, banke, vladu, dezinformacione kampanje, obaveštajne operacije, političke infiltracije. Ukrajina preživljava pokušaj potpune destabilizacije. Donbas postaje zona bezakonja.

2018: Kerčki incident – agresija na moru

Ruska mornarica otvara vatru na ukrajinske brodove u Kerčkom moreuzu, zarobljava mornare. Ovo je prvi direktni oružani incident između zvaničnih oružanih snaga Ukrajine i Rusije od 2014. godine.

2019: Zelenski na vlasti – nada i razočaranje

Volodimir Zelenski, bivši komičar, ubedljivo pobeđuje na predsedničkim izborima. Zelenski dolazi sa porukom po-

mirenja, ali Moskva ga ignoriše. Povlačenje snaga iz nekih oblasti Donbasa kratko traje. Kremlj pokazuje da ne traži kompromis, već pokornost.

2020: Pandemija i vojna priprema

Dok se svet bori protiv COVID-19, Rusija pojačava propagandu, destabilizaciju i podršku separatistima. Gradi most preko Kerčkog moreuza do Krima, koji će postati simbol agresije i okupacije. Uvežbava nove vojne scenarije blizu ukrajinske granice.

2021: Prva velika mobilizacija i ultimatum NATO-u

Rusija traži da NATO nikada ne primi Ukrajinu. Vojne vežbe sa Belorusijom simuliraju napad. Moskva objavljuje 'crvenu liniju'. Zapad pokušava pregovore, ali Putin ne odstupa.

2021: Druga velika mobilizacija i informacione operacije

Rusija raspoređuje trupe i tehniku duž cele granice. Paralelno vodi medijsku kampanju o 'nacistima u Kijevu' i navodnoj 'ugroženosti Rusa'. Namera je jasna: dehumanizovati neprijatelja.

Januar – Februar 2022: Pripreme za agresiju

Obaveštajne službe SAD i UK upozoravaju da Rusija priprema punu invaziju. Putin šalje listu ultimatuma NATO-u. Moskva traži 'sferu uticaja' iz vremena Hladnog rata. Posete Emanuela Makrona i Olafa Šolca Moskvi bile su neuspešne. Počinje evakuacija ambasada u Kijevu.

21. februar 2022: Legalistički paravan za agresiju

Putin priznaje separatističke entitete na istoku Ukrajine DNR i LNR kao 'nezavisne države', potpisuje sporazume i

naređuje ulazak trupa na te teritorije. Ovo je bio trenutak u kom je rat postao neizbežan.

24. februar 2022: Totalni rat

Ruske snage napadaju iz tri pravca. Gađaju se aerodromi, vojne baze, ali i stambena naselja. Kijev postaje meta. Krenuo je najveći napad na evropsku državu od Drugog svetskog rata.

Kada se Tramp i Putin slože oko Zelenskog

9.4.2025.

Od prvog dana ruske invazije na Ukrajinu, predsednik Volodimir Zelenski pokazuje izuzetnu hrabrost i liderstvo. Kada je agresor 24. februara 2022. krenuo na Kijev, Zelenski je odbio ponude za evakuaciju uz reči da mu treba municija, a ne prevoz. Ostao je u prestonici uprkos ličnoj opasnosti i time inspirisao svoj narod da se bori. Zelenskog su mnogi širom sveta smatrali ratnim herojem, jer je odbio da napusti Kijev i time podigao moral nacije i postao simbol otpora. Njegova neposrednost – od svakodnevnih obraćanja u maslinastoj majici iz opkoljenog Kijeva, do odlazaka na prve linije fronta – ulila je Ukrajincima veru da država i u najtežim trenucima stoji uz njih.

Zelenski je obišao razrušeni Harkiv, rovove Bahmuta i oslobođeni Herson, noseći vojničku jaknu umesto odela, šaljući jasnu poruku da deli sudbinu svojih vojnika. Takva prisustnost na frontu, liderstvo i simbolička snaga učinili su ga otelotvorenjem prkosa slobodnog sveta.

Naravno, Zelenski nije sam izvojevao uspehe Ukrajine – iza njega stoje nebrojeni heroji ukrajinske vojske i naroda, ali njegova uloga kao katalizatora otpora je neupitna. Kao

ratni predsednik, on je održao jedinstvo zemlje koja se bori za opstanak, istovremeno lobirajući širom sveta za podršku. Nije slučajno što ga je magazin Time proglasio ličnošću godine 2022. zajedno sa „duhom Ukrajine", prepoznajući snagu njegovog vođstva.

Donald Tramp, predsednik Sjedinjenih Američkih Država, nedavno je nazvao Zelenskog „diktatorom" zato što Ukrajina nije održala izbore tokom rata. Time je ponovio identičnu retoriku koju koristi i Vladimir Putin. Ova apsurdna podudarnost treba da upali alarm: ako se predsednik SAD nađe usklađen sa kremaljskim autokratom, nešto je vrlo pogrešno.

Ukrajinski Ustav i zakoni nedvosmisleno zabranjuju održavanje nacionalnih izbora tokom ratnog stanja. Zemlja se od februara 2022. nalazi pod ratnom upravom – vanrednim (ratnim) stanjem neophodnim da se odbrani od ruske agresije. U takvim uslovima nema uslova za slobodne i bezbedne izbore. Evo samo nekoliko razloga za to:

Bezbednosni rizici: Ruska vojska svakodnevno granatira ukrajinske gradove i ne libi se da gađa civilne ciljeve. Održati izbore značilo bi masovna okupljanja na biračkim mestima, što bi predstavljalo mete za neprijateljske napade. Mnoge škole i zgrade koje bi služile kao glasačka mesta već su sravnjene sa zemljom, a nijedna vlada ne može garantovati sigurnost birača i posmatrača izbora usred ratne zone.

Raseljenost stanovništva: Više od šest miliona Ukrajinaca postali su izbeglice širom Evrope, dok su milioni interno raseljeni ili žive pod ruskom okupacijom. Stotine hiljada ljudi nalazi se na frontu kao vojnici. Kako organizovati glasanje kad veliki deo biračkog tela nije kod kuće ili je u uniformi na prvoj liniji? Da bi svi ti građani glasali, Ukrajina bi morala demobilisati oko 700.000 vojnika usred rata – praktično nemoguć zahtev.

Demokratski standardi: Slobodni izbori podrazumevaju kampanju, medijsku debatu i prisustvo međunarodnih posmatrača. U ratu su mediji pod ograničenjima radi nacionalne bezbednosti, kretanje je otežano, a stranci ne mogu slobodno obilaziti zemlju. Milioni glasača van zemlje glasali bi poštom ili u ambasadama, što logistički prevazilazi kapacitete države u ovom času. Sve to bi dovelo u pitanje regularnost i kredibilnost izbora.

Ukratko, izbori usred aktivnih borbi bili bi farsa. Čak i ključni ukrajinski opozicioni lideri, koji su rivali Zelenskog, saglasni su da su izbori tokom rata neizvodljivi dok se ne uspostavi mir. To nije stvar stranačke politike, već golog opstanka nacije. Zelenski je legalno izabran 2019. ogromnom većinom glasova, i njegov mandat se smatra produženim dok god vanredno stanje traje. Ukrajinski parlament je nedavno i formalno potvrdio da su Zelenski i institucije legitimni i da izbora neće biti do okončanja agresije – direktno odbacivši sugestije Trampa i Putina da je legitimnost vlasti upitna zbog neodržavanja glasanja.

I istorija nas uči isto. Tokom Drugog svetskog rata Velika Britanija nije održala opšte izbore sve do završetka ratnih operacija. Poslednji izbori u Ujedinjenom Kraljevstvu pre rata bili su 1935. godine, a naredni su održani tek u julu 1945, posle pobede nad nacizmom. Čerčilova vlada je svake godine dobijala odobrenje parlamenta da odloži izbore, jer je smatrala da bi kampanja i glasanje tokom bitke za opstanak bili neodgovorni i rizični po jedinstvo zemlje. Slično tome, Ukrajina danas vodi borbu za goli život nacije. Demokratija nije ukinuta – već privremeno stavljena na pauzu dok bombe padaju. Ideali za koje se Ukrajinci bore – sloboda, demokratija, pravo naroda da odlučuje – najbolje će biti odbranjeni ako se rat dobije. Održati „redovne“

izbore u krajnje neredovnim vremenima značilo bi igrati se sudbinom zemlje.

Demokratija ne nestaje kada se izbori odlože tokom invazije – naprotiv, time se brani njena suština. Zelenski je legalno izabran, a njegov mandat produžen do kraja ratnog stanja. Neprijatelj ga pokušava delegitimizovati, ali upravo to što je ostao i predvodi narod u najtežim danima potvrđuje njegov legitimitet.

Trampovo insistiranje da se izbori odmah održe ili da je Zelenski „diktator" jer ih ne raspisuje, cinično zanemaruje ove činjenice. Takav zahtev je logistički apsurdan i moralno nepravedan prema narodu koji svakodnevno sahranjuje svoje najmilije. Svakog dana u Ukrajini stradaju civili – ljudi ubijeni na pijacama, u svojim domovima, na autobuskim stanicama, dečjim igralištima. Od početka invazije do danas, više od 12.000 ukrajinskih civila ubijeno je u ratu, a desetine hiljada je ranjeno. Kako organizovati glasanje dok na grobljima nema dovoljno mesta za nevino postradale? O tome bi i Tramp i svako ko spočitava „nedostatak demokratije" Zelenskom trebalo da razmisle pre nego što olako izgovore kritiku koja odudara od svake ljudskosti.

Dodatno zabrinjavaju izveštaji da je Trampov tim vodio pregovore sa protivnicima Zelenskog, među kojima su i Timošenko i Porošenko. Ako je tačno da američki predsednik i njegovi saradnici pokušavaju da „instaliraju" zamenu za ukrajinskog lidera, to je direktno mešanje u unutrašnje stvari suverene države, dok ona krvari.

Takvo delovanje u sred ratnog haosa podriva poverenje, slabi ukrajinsko jedinstvo i u suštini odgovara samo jednom čoveku – Vladimiru Putinu.

Čak i da ostavimo po strani moralnost, takvo podmetanje klipova Zelenskom direktno ide na ruku Moskvi. Kremlj odavno pokušava da ukloni ili oslabi Zelenskog, kojeg

vidi kao prepreku svojim osvajačkim ciljevima. Nije tajna da je Putin od početka rata priželjkivao da u Kijevu dođe neko ko bi bio „mekši" prema zahtevima Moskve. Zato ruska propaganda uporno blati Zelenskog i podstiče svađe i sukobe unutar Ukrajine. Kada američki zvaničnici u senci, bilo iz neznanja ili iz računa, posežu za sličnim taktikama, oni praktično postaju oruđe takve propagande.

Najopasniji aspekt cele priče je to što Tramp koristi iste formulacije i stavove kao i Putin. Nazivati Zelenskog „diktatorom", insistirati na izborima usred bombardovanja, minimizirati podršku Ukrajini – to su sve stavovi koje godinama promoviše Kremlj.

To je politički i moralni sunovrat. Ako se predsednik SAD slaže sa agresorom u proceni ko je neprijatelj, onda ne možemo govoriti o slučajnosti. To je svesno zauzimanje pozicije koja slabi Ukrajinu i jača Rusiju.

Tokom Hladnog rata bilo bi nezamislivo da bilo koji američki predsednik ponavlja propagandne teze Kremlja. Amerika je, bez obzira na sve unutrašnje podele, razumela da drži lidersku poziciju slobodnog sveta. Danas, nažalost, vidimo da su neke političke figure spremne da tu odgovornost zanemare. Trampova politika prema Zelenskom očigledno ide u prilog interesima Kremlja, i to treba jasno reći. Njegove reči i postupci kao da izlaze iz iste radionice koja emituje poruke na ruskoj državnoj televiziji – one iste televizije koja Zelenskog naziva nacistom i izmišlja razloge da opravda ruske zločine.

Zelenski nije savršen lider. Njegove odluke, uključujući smenu generala Zalužnog, bile su nepopularne i osporavane. Razumljivo je da rat iscrpljuje naciju; svakodnevni gubici, razaranja i teška ekonomska situacija rađaju nezadovoljstvo i sumnje čak i prema onima kojima se verovalo. Neki Zelenskom zameraju ograničavanje medijskih slobo-

da i opozicije tokom rata (zatvaranje proruskih medija i partija, što su njegovi branitelji nazvali nužnim koracima protiv pete kolone). Drugi su nezadovoljni što korupcija nije iskorenjena i što i dalje izbijaju skandali, čak i unutar vojske i ministarstava, dok obični ljudi daju poslednji atom snage za otadžbinu.

Ali treba sagledati širu sliku i kontekst. Ukrajina je zemlja u egzistencijalnom ratu, gde svakog trenutka predsednik mora donositi sudbonosne odluke. Neke od tih odluka neće naići na opšte odobravanje – ponekad će izgledati i pogrešne – ali dolaze iz odgovornosti koju je nemoguće zamisliti iz mirnodopske perspektive. Zelenski na svojim plećima nosi teret od kojeg bi većina ustuknula: sudbinu miliona ljudi i budućnost jedne suverene zemlje. U takvim okolnostima, pad popularnosti je gotovo neminovan, jer rat neumoljivo stavlja na probu poverenje između građana i vlasti. Ljudi žele brze pobede, žele kraj patnje – a nažalost, ni Zelenski ni bilo ko drugi to ne može čudom da im donese preko noći.

Zelenski je sa svojim narodom od prvog dana. Predvodi državu pod opsadom, sa frontom dugim više od hiljadu kilometara. Nosi odgovornost za sudbinu nacije i brani vrednosti slobodnog sveta – pravo naroda da odlučuje, pravo na život bez straha i pravo da se granice ne menjaju silom.

I kada se Tramp i Putin slože da je Zelenski problem, jasno je da Zelenski nešto radi kako treba. Njegova hrabrost, odlučnost i spremnost da stoji uz svoje vojnike čine ga smetnjom autokratama. A ono što smeta Putinima ovog sveta, zaslužuje da bude podržano, ne napadano.

Ovaj tekst nije napisan da idealizuje Zelenskog ili da tvrdimo da je ukrajinsko rukovodstvo bezgrešno. Ne – radi se o tome da prepoznamo koja je strana pravde u ovom ratu. Jedna mala demokratska zemlja krvari da bi sačuvala svoju

slobodu i pravo na opstanak. Nasuprot nje stoji imperijalni agresor koji bi da je izbriše. Volodimir Zelenski je postao lice te borbe, hteo on to ili ne, i napadi na njega danas imaju težinu koja prevazilazi uobičajenu političku kritiku. Kada ti napadi dolaze od nekadašnjeg lidera slobodnog sveta, i još se poklapaju sa propagandom najvećeg neprijatelja slobode, onda je to jasan znak za uzbunu.

Zato je vreme da svet, a posebno Amerika, jasno kaže: snažno podržavamo Ukrajinu i njenog predsednika. I ne zato što je savršen, već zato što se bori za ono što nas sve štiti – slobodu, demokratiju i dostojanstvo.